

Pr. asist. drd. Ionel Ostache

TEOLOGIA CÂNTĂRII ÎN OPERA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Pe lângă preocupările teologice, liturgice, morale, filantropice și ale vieții monahale, Sfântul Vasile cel Mare s-a preocupat îndelung de rugăciune și cântare. Mai întâi de toate, s-a dat exemplu pe el însuși, rugându-se, cântând sau psalmodiind atât în chilie, cât și la biserică sau la Cezareea Capadociei și în Pont, la mănăstirea de pe malul râului Iris. El a fost un teolog profund, un trăitor și un practicant fervent al rugăciunii și al cântării.

Sfântul Grigorie Teologul a fost influențat și îndemnat continuu de prietenul său, spre rugăciune, spre cântare, spre un anumit program, spre reguli și timpi de rugăciune și cântare. „Au început citirea Psalmilor lui David. Amândoi, cu fața spre răsărit, pe rând, când și când, în această rânduială, psalmodiau. În timpul acesta, duhul lui se deștepta puțin câte puțin, făcându-se treaz și veghetor. Și când inima și mintea se încălzeau prin dumnezeiescul har și prin strădania celor doi, lăsau Psaltirea. Începeau rugăciunile, cererile, doxologia. La început, în comun, apoi fiecare în parte. Până când răsărea soarele bine. Atunci schimbau decorul. Lucrarea devine rucodelie“¹.

Sfântul Vasile cel Mare își făcuse din rugăciune și cântare un mod de viață curată și asceză, un program pe care niciodată nu l-a trecut cu vederea. „Cămăruța de rugăciune este aproape goală de lucruri. În mijloc stă analogul și pe el două-trei manuscrise, cu cărți ale Vechiului și Noului Testament. Și, întâi de toate, Psalmii cu care începea rugăciunea. Psalmodiază îndelung, cu glas scăzut, cu tristețe, cu bucurie liniștită, astfel încât

---

1. Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, trad. de diac. Cornel Coman, Editura Bizantină, București, 2003, p. 121.

*simțurile să nu fie lovite cu putere, ci doar să se facă poarta prin care trec dumnezeieștile cuvinte către minte și către inimă. Psalmodia este preludiul care să încălzească inima, să întoarcă mintea spre Dumnezeu. Urmează imnurile și rugăciunile*².

În multe dintre scrierile sale, Sfântul Vasile cel Mare se referă la cântare, adesea cu trimitere directă, mai ales atunci când vorbește despre psalmi, care se cântau în cult și ale căror caracteristici pot fi ușor extinse, în general, la toate cântările de laudă aduse lui Dumnezeu.

Adunate toate la un loc, aceste fragmente alături și de altele, biblice sau patristice, pot constitui un mic tratat despre locul și importanța harului Duhului Sfânt în cântarea bisericească³. Sfântul Vasile cel Mare scoate în evidență glasul omului și glasul Domnului, în cartea sa intitulată *Omilii la Psalmi*: „În multe locuri din Scripturi vei găsi cuvântul «glas». În noi, glasul este sau aerul lovit sau felul acela de aer pe care vrea să-l întipărească cel ce exprimă ceva. Ce este dar «Glasul Domnului»? Care din două: se înțelege, lovirea aerului sau aerul lovit, care ajunge până la auzul celui către care se îndreaptă glasul, sau niciuna din acestea, ci «Glasul Domnului» este ceva de alt gen, o închipuire a părții conducătoare a sufletelor oamenilor, căroră Dumnezeu vrea să le facă cunoscut propriul său glas, în așa fel, încât molipsirea aceasta are analogie cu molipsirile pe care adeseori le avem în vise. După cum, din lovirea aerului în închipuirile din somn luăm cunoștință de unele cuvinte și sunete și nici nu primim glasul din vis cu auzul, ci este prins de însăși inima noastră, tot așa trebuie să socotim și glasul care vine de la Dumnezeu, la profeți⁴.

Sfântul Vasile cel Mare spune că psalmul „este lucrul îngerilor”⁵. De aici rezultă că aceia care cântă aceste cântări în biserică fac și ei lucrul îngerilor.

Tot timpul vieții sale, Sfântul Vasile cel Mare a respectat reguli, atât la muncă, dar și la rugăciune și cântare. Din această cauză a și scris *Reguli mari și mici*. În „Regula 37” (Întrebarea) din Regulile mari, lămurește: „Dacă trebuie să se neglijeze lucrul sub pretextul rugăciunilor și psalmodiei și ce

2. *Ibidem*, p. 125

3 Pr. prof. dr. Vasile Grăjdian, *Teologia cântării liturgice*, în „Biserica Ortodoxă”, Editura Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, 2000, p. 97-98.

4. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi* (Psalmul XXVIII), traducere, introducere și note de pr. D. Fecioru, colecția PSB, vol. 17, Ed.I.B.M.B.O.R., București, 1986, p. 226.

5. *Ibidem*, p. 184.

*timpuri sunt potrivite pentru rugăciuni și mai întâi dacă trebuie să se lucreze*⁶, iar în Regula (Întrebarea) 307 din *Regulile mici*, răspunde: „*Dacă se cuvine să se înceapă cântarea de psalmi sau rugăciunea cu rânduială*“, arătând cum „*aceasta să se păzească cu bună rânduială în mulțimea chestiunilor importante, pentru ca niciunul să nu fie socotit de mică importanță și de neglijat, nici regularitatea (urmarea) a uneia și a două persoane să nu dea bănuială de mândrie egumenului și de dispreț celorlalți*“⁷.

Sfântul Vasile cel Mare, „deși n-a dezbătut probleme muzicale de strictă specialitate, totuși ne-a lăsat indicații foarte interesante despre modul cum trebuie să se cânte în sfântul locaș, atunci și întotdeauna. Ne dă știri despre cântare responsorială și despre cea antifonică sau alternativă, moduri de cântare în primele patru-cinci secole. În omiliile la unii psalmi, care sunt de o rară frumusețe, adesea revine asupra importanței pe care o are cântarea în comun a credincioșilor, combătând cu toată fermitatea cântările nepotrivite, teatrale. Merge, în sfârșit, până la probleme de filozofie muzicală, atunci când în Hexameron abordează teoria muzicii sferelor, cu care nu este de acord”⁸.

În scrisoarea CCVII către clericii din Neocezareea, Sfântul Vasile cel Mare pledează pentru extinderea cântării antifonice în eparhia sa, fără a elimina modul de cântare responsorial: „*Poporul se scoală noaptea și merge la locașul de rugăciune și cu întristare, mâhnire și cu lacrimi neîntrerupte se mărturisește lui Dumnezeu, apoi se ridică după ce s-a rugat și trece la psalmodiere. Atunci, împărțiți în două coruri, credincioșii cântă psalmi, răspunzând unii altora. Ei dau astfel mai multă soliditate meditației lor asupra sentințelor Scripturii, asigurându-și, în același timp, și lor înșile atenția și statornicia în credință. Apoi se schimbă, se încredințează unuia singur grija de a începe cântarea și ceilalți îi răspund. Deci, după ce au petrecut astfel noaptea cu diferite psalmodii întretăiate de rugăciuni, din momentul când începe să se crape de ziuă, ei intonează cu toții, ca dintr-o singură gură și cu o singură inimă, psalmul de pocăință... la fel ca și cei ce locuiesc în Egipt, în cele două Libii, în Tebaida, în Palestina, în Arabia,*

6. Sfântul Vasile cel Mare, *Scrieri*, partea a II-a (Asceticile), col. PSB, vol. 18, Ed. I.B.M.B.O.R., trad. Iorgu D. Ivan, București, 1989, p. 122-124.

7. *Ibidem*, p. 276-280.

8. Diac. prof. dr. Nicu Moldoveanu, *Sfântul Vasile cel Mare și muzica bisericească*, în vol. „Sfântul Vasile cel Mare“, seria Biblioteca teologică, vol. 3, *Închinare la 1600 de ani*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1980, p. 412.

9. *Ibidem*, p. 413.

în Fenicia și în Siria, care săvârșesc privegheri și țin în mare cinste psalmodierea în comun⁹.

Adresându-se tinerilor, Sfântul Vasile cel Mare îi îndeamnă: „Să închidem urechile la cântecele care pervertesc sufletul, căci prin acest fel de cântare, se nasc, în general, pasiunile servile și josnice. Să cântăm, mai degrabă, celălalt fel de cântări ce conduce la bine și de care se folosea David, poetul cântărilor sfinte¹⁰.

Un imn religios sau un psalm poate fi memorat mai ușor, dacă este însoțit de o melodie, care de multe ori are și rol educativ, relaxant. Astfel, Sfântul Vasile cel Mare, conștient de acest lucru, preciza: „...aceasta este cauza care a făcut ca să se ajungă și pentru noi la cântecele acestea pline de evlavie ale psalmilor, pentru cei care sunt copii încă în ceea ce privește vârsta, ca și cei care sunt prea tineri în ceea ce privește bunele moravuri să creadă că fac cântări, iar în realitate să-și cultive sufletele. Căci adevărul este că niciodată cineva nu a ieșit dintr-o adunare, păstrând cu ușurință în minte cuvintele apostolice sau profetice, fie ele oricât de simple, pe când cei care cântă cuvintele psalmilor acasă la ei, le fac să circule prin târguri și nu numai. S-a întâmplat ca cei care din cauza mâniei arătau întocmai ca dobitoacele, de îndată ce au început să cânte vreun psalm la un loc cu alții, să pornească de acolo cu sălbăticia din suflet împlânzită datorită cântecului¹¹.

În viziunea Sfântului Vasile cel Mare, rugăciunea trebuie să fie permanentă, dar există și un timp propice pentru așa ceva. „Fiindcă unii, sub pretextul rugăciunilor și psalmodiei, părăsesc muncile, trebuie să se știe că pentru fiecare dintre oricare de lucruri există timp propriu. Pentru rugăciune însă și pentru psalmodie, ca și pentru multe altele, este potrivit tot timpul, așa încât putem să lăudăm pe Dumnezeu în momentul când mișcăm mâinile noastre spre lucru, câteodată și cu limba, când aceasta ar fi cu putință, dar mai ales, este folositoare pentru edificarea credinței, iar dacă astfel cu limba nu se poate, atunci să lăudăm pe Dumnezeu, cum spune Scriptura,

10. Sfântul Vasile cel Mare, *Cuvânt către tineri care ar putea trage foloase din citirea cărților*, traducere, introducere și note de pr. D. Fecioru, col. PSB, vol. 17, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1986, p. 7.

11. Sfântul Vasile cel Mare, *Comentarii la psalmi*, traducere în limba română de pr. Olimp Căciulă, colecția „Izvoarele ortodoxiei”, București, 1939, p. 24-25.

12. Sfântul Vasile cel Mare, *Regulile mari, Întrebarea 37, Răspuns II, Scrieri*, partea a II-a, *Asceticile...*, col. P.S.B., vol. 18, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1989, p. 278.

*cu psalmi, cu laude și cu cântări duhovnicești din inima noastră și să ne împlinim rugăciunea în timpul lucrului*¹².

În ce privește ascultările în mănăstiri, slujbele în societatea civilă, în Întrebarea 147 din Regulile mici, Sfântul Vasile cel Mare lămurește în felul următor pe cei care nu pot ajunge la slujbele mănăstirii la cântările de psalmi sau rugăciuni sau pe cei care nu pot veni la Biserică. *„Cu cugetul lui să îplinească ceea ce s-a scris, laudând și cântând în inimile voastre lui Dumnezeu. Iar dacă n-ar reuși să fie și trupește împreună cu ceilalți, să se facă distincție, aplicându-se ceea ce s-a spus: Fiecare să se roage în locul în care a fost chemat*¹³.

La Întrebarea 238 din Regulile mici, „dacă este cu putință aceasta, adică să se cânte neîncetat sau să citească sau să se vorbească cu râvnă despre cuvintele lui Dumnezeu și să nu se facă deloc pauză pentru nevoia ce se întâmplă unora pentru trebuințele sufletului“, Sfântul Vasile cel Mare răspunde: *„Toate cu cuviință și după rânduială să se facă. Drept aceea se cuvine mai mult să putem griji de buna-cuviință și de buna rânduială, după vreme și după loc*¹⁴.

Sfântul Vasile cel Mare nu este adeptul muzicii monotone și stereotipe, ci al diversității și varietății. *„Eu însă cred că o diversitate și varietate în rugăciuni și psalmodieri la orele hotărâte ar fi folositoare și pentru faptul că atunci când este monotonie, sufletul devine adesea neatent și oamenii distrași. Des schimbându-se și variind psalmodia și lecturile la strană, se înnoiește darul sufletului și se îmbogățește atenția*¹⁵.

La Întrebarea 279 din Regulile mici: „Ce însemnează cântări cu mintea“, Sfântul Vasile cel Mare răspunde: *„Ceea ce este la mâncăruri gustul calității fiecărui fel de mâncare, aceasta este înțelegerea cuvintelor Sfintei Scripturi. Pentru că spunem: cerul gurii gustă bucatele, iar mintea înțelege cuvintele. Deci, dacă cumva își deschide sufletul din puterea fiecărui cuvânt, cum își rânduiește gustul din calitatea fiecărui fel de mâncare, unul ca acesta a împlinit porunca care spune «Cântați cu înțelegere»*¹⁶.

13. Idem, *Regulile mici*, p. 379.

14. *Ibidem*, p. 419.

15. Vasile cel Mare, *Scrieri*, partea a II-a (Asceticile), p. 122-124.

16. *Idem*, Întrebarea 279, p. 442.

17. *Ibidem*, p. 443.

18. *Ibidem*, p. 457.

Întrebarea 281 pune problema dacă se cuvine să silim pe cineva să cânte când nu vrea. Sfântul Vasile cel Mare lămurește: *„Dacă nu vine să cânte cu râvnă și dacă nu se vede bună dispoziție pentru cel care a spus cât sunt de dulci gâtlejului meu cuvintele Tale, mai dulci decât mierea în gura mea și dacă nu socotește pagubă mare lenea (nelucrarea), atunci să se îndrepteze sau să se dea afară, pentru ca puțin aluat să nu strice toată frământătura“*¹⁷.

Fiind întrebat dacă se cuvine să se înceapă cântarea de psalmi sau rugăciunea cu monahii în mănăstiri, Sfântul Vasile cel Mare spune: *„Acesta să se păzească cu bună rânduială“*¹⁸.

În Omiliile la Hexaimeron, Sfântul Vasile cel Mare spune că toată creația este datoră să laude și să cânte lui Dumnezeu: *„Că nu numai apele de deasupra cerurilor împlinesc lauda lui Dumnezeu, pentru că sunt întâile în cinste din pricina calității lor superioare, dar și altele“*, că spune Scriptura: *„Lăudați pe El adâncurile. Deci, chiar adâncul, pe care cei ce interpretează alegoric Scriptura l-au aruncat în partea cea mai rea a lumii, n-a fost socotit de psalmist vrednic de aruncat, ci l-a cuprins pe el în corul obștesc al creației și, potrivit glasurilor puse în el, împlinește în chip armonios cântarea de laudă în cinstea Creatorului“*¹⁹.

În Omila a IX-a la Hexaimeron, Sfântul Vasile cel Mare critică muzica și spectacolele imorale din vremea sa. Această critică este valabilă și pentru vremea noastră, când tineretul obișnuiește să meargă la locuri de distracție pierzătoare de suflet: *„Sunt orașe care de dis-de-dimineată până seara ospătează privirile oamenilor cu spectacole, unde se cântă cântece desfrânate și de rușine, care nasc în sufletele oamenilor mari desfrânări și oamenii le ascultă vreme îndelungată, de nu se mai satură de ele. Mulțumesc pe cei care-și părăsesc tarabele în piață și lucrul din atelier, de pe urma căruia trăiesc și de dragul trândăviei și plăcerii își irosesc acolo viața ce le este rânduită; nu-și dau seama că aceste spectacole desfrânate sunt o școală obștească de desfrâu pentru cei care stau și le privesc, iar melodiile armonioase ale flautelor și cântecelor de rușine se înscăunează în sufletele ascultătorilor și nu fac altceva decât să-i convingă ca să se desfrâneze și*

19. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia la Hexaimeron, Omilia III, IX*, partea I, traducere de pr. D. Fecioru, col. P.S.B., vol. 17, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1986, p. 108.

20. *Ibidem*, p. 111.

21. Idem, *Omilia a VIII la Hexaimeron...*, p. 166.

să joace după ritmul chitarelor și al flautelor²⁰.

În Omilia a VIII-a la Hexaimeron, Sfântul Vasile cel Mare ne oferă și un model îndemnându-ne să luăm aminte la cântecul insectei numite greier: „Cum cântă greierul? Să te gândești că la amiază cântecul lui e mai dulce; atunci scoate sunete prin tragerea aerului, care-i dilată pieptul²¹.

Sfântul Vasile cel Mare implică lucrarea Duhului Sfânt în muzică și, în acest sens, ne învață: „Duhul Sfânt a văzut că neamul omenesc este greu de îndrumat spre virtute și că noi, din pricina înclinării spre plăcere, neglijăm cu totul viețuirea cea dreaptă. De aceea, ce face? A unit dogmele cu plăcerea cântecului, ca odată cu dulceața melodiei, să primim, pe nesimțite, și folosul cuvintelor de învățătură. Pentru aceasta, dar, ni s-au alcătuit aceste melodii armonioase ale Psalmilor, pentru ca a celor care sunt copii cu vârsta sau cei care sunt cu totul tineri cu purtarea să li se pară că ei cântă, dar de fapt își instruiesc sufletul. Că n-a plecat de la biserică cineva din cei mulți și trândavi, păstrând cu ușurință în minte vreo poruncă apostolică sau profetică; dar cuvintele psalmilor le cântă și acasă și le fredonează și în piață. Dacă unul din cei care se sălbătesc cumplit din pricina mâniei intră în biserică, ei bine, când începe să se cânte psalmul, atunci datorită melodiei, pleacă din biserică cu sălbăția sufletului potolită. Cine se mai poate socoti vrăjmaș cu cel care a înălțat același glas către Dumnezeu? Cântatul Psalmilor aduce cel mai mare bun, dragostea. Cântatul împreună este ca un lanț care duce la inimi, unește poporul în simfonia unui singur cor. Psalmul scoate lacrimă și din inimă și din piatră, psalmul este lucrul îngerilor, trăire cerească, parfum duhovnicesc. Ce meșteșugire înțeleaptă a Învățătorului care a meșteșugit ca odată cu cântarea, să învățăm și cele ce ne folosesc!

De aceea se și întipăresc mai bine în suflete învățăturile. După părerea mea, profetul a armonizat cântarea Psalmilor cu instrumentul muzical numit «psaltire», deși sunt multe instrumente muzicale. Profetul, inspirat de Duhul, a arătat harul cel de sus, care răsună în psaltire pentru că dintre toate instrumentele muzicale, numai psaltirea își are cauza sunetelor în părțile de sus ale ei.

Psaltirea însă are cauzele ritmurilor armonioase în partea de sus, ca și

22. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Psalmi...*, p. 183-185.

23. *Ibidem*, p. 234.

24. *Ibidem*, p. 236.

noi să cântăm cele de sus și să nu pogorâm la patimile trupului, din pricina dulceații melodiei.

*Socot însă că profetul, prin construcția acestui instrument muzical, ne-a arătat în chip adânc și înțelept și aceea că oamenii care au sufletele bine constituite și armonioase se urcă ușor la cele de sus*²².

La rugăciune și la cântare, implicarea omului trebuie să fie totală. De aceea, Sfântul Vasile cel Mare precizează: „*Limba ta să cânte psalmi, mintea ta să caute să afle înțelesul celor spuse în cântări, ca să cânți și cu gura, dar să cânți și cu mintea. Să nu socotești că Dumnezeu are nevoie de slavă! Vrea însă să fii vrednic de a-L slăvi*”²³.

În *Omiliile la Psalmul XXIX*, Sfântul Vasile cel Mare abordează teologic și muzical constituția omului, făcând analize profunde: „*Alcătuirea trupului omenesc este în chip figurat psaltire și instrument armonic muzical pentru înălțarea de imnuri Dumnezeului nostru. Faptele trupului nostru conduc la slăvirea lui Dumnezeu, sunt psalmi atunci când trupul în armonie cu rațiunea ne face să nu săvârșim nimic distonant în mișcările noastre. Iar cântare este tot ce ține de contemplația înaltă și de teologie. Deci, psalmul este un text muzical când este cântat cu frumos glas dintr-un instrument muzical, așa cum cer regulile armoniei. Cântarea este însă un text cântat melodios cu vocea, fără amestecul vreunui instrument muzical. Așadar, aici, pentru că psalmul este intitulat «Psalmul cântării», socotim că psalmul acesta face aluzie la fapte care trebuie să urmeze contemplației. Iar prin inaugurarea Bisericii trebuie să se înțeleagă reînnoirea minții, care se face prin Sfântul Duh, în fiecare din cei care alcătuiesc trupul Bisericii lui Hristos. Este însă și o armonie dumnezeiască și muzicală, nu aceea care o au unele cuvinte ce înveslesc auzul, ci aceea care potolește și îmblânzește duhurile cele rele, care supără sufletele cele ușor de ispitit*”²⁴.

Tot în tâlcuirea la Psalmul XXIX, versetul 4: „*Cântați Domnului cei cuvioși ai Lui*”, Sfântul Vasile cel Mare îi îndeamnă pe credincioși ca, atunci când vin la biserică, să cânte lui Dumnezeu și să se roage să aibă o pregătire și trupească și duhovnicească: „*Nu tot cel ce are în gură cuvintele psalmului cântă Domnului, ci cei care înalță din inimă cuvioasă cântările de psalmi.*

25. *Ibidem*, p. 240.

26. *Ibidem*, p. 244.

27. *Ibidem*, p. 248-249.

Toți câți sunt cuvioși și păstrează dreptatea cea către Dumnezeu, toți aceia pot să cânte lui Dumnezeu psalmi în chip armonios, urmând ritmurile cele duhovnicești. Dar câți nu stau aici, în biserică, venind de la desfrânare! Câți nu vin de la hoții! Câți nu ascund în inimile lor viclenii și minciună! Se pare că au în gura lor cântarea de psalmi, dar nu cântă cu adevărat psalmi. Că psalmul acesta pe care îl tâlcuim cheamă pe cel cuvios să cânte psalmi. Curățiți-vă inimile, ca să rodiți cuvântul, pentru ca ajungând cuvioși, să puteți cânta cu pricepere psalmi Domnului²⁵.

La tâlcuirea cuvintelor: „Am plâns cu voi și nu v-ați jeluț, V-am cântat din fluier și n-ați jucat“, Sfântul Vasile cel Mare comentează și interpretează: „Fluierul este un instrument muzical care are nevoie de suflare ca să poată scoate melodia. De aceea, socot că orice profet se numește în chip figurat «fluier», din pricină că este pus în mișcare cu Duhul Sfânt. Pentru aceasta a spus Domnul: «V-am cântat din fluier și n-ați jucat»²⁶.

În Omilia la Psalmul 32, la versetul 2: „Lăudați pe Domnul în alăută, în psaltire cu zece strune cântați-I Lui“, Sfântul Vasile cel Mare face următoarele interpretări: „Mai întâi, trebuie să lăudăm pe Domnul în chitară, adică să facem să fie armonioase lucrările pe care le facem cu trupul. Și pentru că am păcătuit cu trupul, când am făcut mădularele noastre roabe păcatului, spre fărădelege, tot cu trupul vom și lăuda, folosindu-ne de el ca de un instrument muzical, spre iertarea păcatului. Așadar, cel ce are ochii ațintiți la toate poruncile și face din ele un fel de concert și simfonie, acela cântă lui Dumnezeu dintr-o psaltire cu zece strune, pentru că zece sunt și poruncile cele generale, scrise la cea dintâi dare a Legii. La cuvintele: «Cântați Domnului cântare nouă», adică slujiți lui Dumnezeu nu întru vechimea literei, ci întru înnoirea Duhului, cel care nu înțelege legea în chip trupesc, ci cunoaște spiritualitatea ei, acela cântă cântare nouă. Deși vechimea și bătrânețea Testamentului au trecut, pentru noi a urmat cântarea cea nouă și înnoitoare a învățăturii Domnului, care înnoiește tinerețea noastră. Deci, dacă povestești chipul minunat care depășește toată firea, al Întrupării Domnului, cântă cântare nouă și străină, iar dacă istorisești renașterea și reînnoirea întregii lumi, învechită de păcat, dacă citești tainele învierii și așa cântă cântare nouă și invită de curând²⁷.

Asupra comunicării cuvântului sau cântării de către o persoană ascultă-

28. *Ibidem*, p. 365.

29. *Ibidem*, p. 497.

torilor, în Omilia a III-a, la cuvintele „*Ia aminte de tine însuși!*“, Sfântul Vasile cel Mare face o adevărată teologie a comunicării și învață: „*Dumnezeu, Creatorul nostru, ne-a dat uzul vorbirii, ca să descoperim unii altora simțămintele inimilor și datorită naturii noastre comune, să facem cunoscute celorlalți oamenii gândurile noastre, dându-le la iveală ca din niște cămări ascunse ale inimii. Dacă am fi alcătuiți numai din suflet, ne-am înțelege unii cu alții numai prin gândire, dar pentru că sufletul nostru își zămislește gândurile în ascuns în trup, ca sub o perdea, este nevoie de cuvinte și de nume ca să facem cunoscute cele aflate în adâncul nostru. Când gândirea noastră e rostită, atunci este purtată de cuvânt ca de o luntre, străbate aerul și trece de la cel ce grăiește, la cel ce aude. Dacă e tăcere adică și liniște, cuvântul poposește în urechile ascultătorilor ca într-un port liniștit și nebântuit de valuri și vânturi. Dacă însă zgomotul făcut de ascultători suflă împotriva lui, ca o furtună cumplită, atunci cuvântul naufragiază risipindu-se în aer*“²⁸.

În Omilia a XIII-a *Îndrumătaore la Sfântul Botez*, Sfântul Vasile cel Mare pune accent pe vistieria virtuții celui ce vine de la Botez, care trebuie păzită: „*Vistieria virtuții e greu de păzit! Pentru asta priveghează, frate! Dacă vrei, ai ajutoare: rugăciunea care te păzește, psalmii care-ți desfătează sufletul. Ia-le pe acestea în ajutorul tău! Ele să stea de veghe cu tine noaptea, ca să păzească odoarele vistieriei tale!*“²⁹.

În Omilia a XXXII-a se scoate în evidență competiția tinerilor de a exersa muzica sau instrumentele muzicale: „*Trebuie să facem ca și cei care se iau la întrecere în luptele corp la corp, dacă vreți și în întrecerile muzicale; aceștia fac exerciții în vederea întrecerilor și a concursurilor care le stau în față și nimeni din cei care se exercitează în lupta corp la corp sau în lupta cu pumnii nu face și exerciții de cântat la chitară sau la flaut*“³⁰.

Tot în aceste omilii către tineri, Sfântul Vasile cel Mare îi îndeamnă pe tinerii din vremea sa, ca și astăzi pe cei din vremea noastră, să-și curățească sufletele, să asculte muzica bună, sfântă și nu deformată: „*...iar curățirea sufletului, ca să spun pe scurt și potrivit puterii voastre de înțelegere, se face prin disprețuirea plăcerilor simțurilor: ochii să nu se desfete cu spec-*

30. *Ibidem*, p. 575.

31. *Ibidem*, p. 578-579.

32. *Sfânta Liturghie*, în „Liturghier“, Ed. I.B.M.B.O.R., București 2000, p. 200.

33. *Ibidem*, p. 206.

34. *Ibidem*, p. 215.

tacolele prostești ale scamatorilor sau cu privirea chipurilor care bagă în suflet ghimpele plăcerii, iar urechile să nu primească în suflet cântece de rușine. Din niște cântece ca acestea se nasc, de obicei, patimile, odrasle ale josniciei și ale umilirii. Noi însă trebuie să urmărim alte cântece, care sunt mai bune și ne fac mai buni. De acestea folosindu-se și David, poetul sfințelor cântări, a slobozit pe împăratul Saul, după cum se spune, de duhul cel rău.

Se zice că și Pitagora întâlnind niște oameni beți, care fuseseră la un ospăț, a poruncit cântărețului din flaut, care mergea în fruntea lor, să schimbe cântecul și să cânte un cântec dorian. Aceia, datorită cântecului, și-au revenit, au aruncat coroanele și s-au dus acasă rușinați.

*Alții, la auzul cântecului din flaut, își ies din minți ca și coribantele și bacantele. Atât de mult poate să schimbe sufletul un cântec sănătos sau un cântec desfrânat! De aceea, trebuie să luați parte la această muzică la modă acum, tot atât de puțin ca și la orice altă faptă rușinoasă.*³¹

În Sfânta Liturghie pe care a întocmit-o, Sfântul Vasile utilizează din plin teologia cântării. De exemplu, în timp ce strana cântă trisaghionul „Sfinte Dumnezeule...“, arhiereul sau preotul se roagă în taină și zice: „Dumnezeule cel Sfânt, Care între sfinți te odihnești, Cel ce cu glas întreit sfânt ești lăudat de serafimi și slăvit de heruvimi și de toată puterea închinat; ... Înșuți Stăpâne, primește și din gurile noastre, ale păcătoșilor, întreit sfântă cântare și ne cercetează pe noi întru bunătatea Ta”³².

În ectenia cererii stăruitoare găsim formularea: „*Pentru cei care se ostesc, pentru cei care cântă și pentru poporul care stă înaintea și așteaptă de la Tine mare și multă milă*”³³. În timpul cântării heruvimice de la strană, arhiereul și preotul se roagă și apoi rostesc și ei cântarea heruvimică în taină, de trei ori, făcând câte o închinăciune și zicând: „Noi care pe heruvimi cu taină închipuim și făcătoarei de viață Treimi întreit sfântă cântare aducem, toată grija cea lumească acum să o lepădăm”³⁴.

În timp ce la strană se cântă: „Cu vrednicie și cu dreptate este a ne închina...“, preotul rostește în taină o rugăciune specială către Sfânta Treime, în special către Sfântul Duh Care: „Este puterea cea făcătoare de viață, izvorul sfințeniei de care toată făptura cea cuvântătoare și înțelegătoare întărită fiind,

35. *Ibidem*, p. 227.

36. *Ibidem*, p. 239.

37. *Ibidem*.

38. Sfântul Vasile cel Mare, *Rugăciunea I de mulțumire, după Dumnezeiasca Împărtășanie*, în „Liturghier“, *ed. cit.*, p. 338.

Ție slujește și Ție pururea îți înalță cântare de slăvire, că toate împreună slujesc Ție. Că pe Tine te laudă îngerii, arhanghelii... heruvimii cei cu ochi mulți. Ție îți stau împrejur serafimii cei cu câte șase aripi și strigă unul către altul cu neîncetate graiuri, cu laude fără tăcere⁴³⁵

După această rugăciune spusă în taină în Sfântul Altar, preotul, lovind cu steluța în formă de cruce în cele patru laturi ale sfântului disc, spune cu glas tare ecfonisul: „Cântarea de biruință cântând, strigând, glas înălțând și grăind⁴³⁶.

După pomenirea arhierelui de după axion, preotul pomenește la proscomidiar, în taină, pomelnicul bisericii pentru cei vii, apoi spune ecfonisul cu glas tare: „Și ne dă nouă cu o gură și o inimă a slăvi și a cânta preacinstitul și de mare cuviință numele tău, al Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh.“⁴³⁷

În rugăciunea I după Sfânta Împărtașanie, Sfântul Vasile cel Mare mulțumește lui Dumnezeu și zice: „Și așa ieșind din această viață, în nădejdea vieții celei veșnice, să ajung la odihna cea de-a pururea, unde este glasul cel neîncetat al celor ce Te laudă și dulceața cea fără de sfârșit a celor ce văd frumusețea cea nespusă a feței Tale.“⁴³⁸

Toată Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare este rugăciune și cântare. Termeni ca: „întreit sfântă cântare“, „glas“, „cântare“, „cântare de slăvire“, „cântare de biruință“, „glasul cel neîncetat“ îi găsim de zece ori pomeniți în Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare, care se săvârșește de 10 ori pe an în Bisericile Ortodoxe.

Din cele prezentate până acum, reiese cu prisosință că Sfântul Vasile cel Mare a fost un iubitor și un practicant al muzicii, un teolog profund, mare dascăl și filantrop al Bisericii creștine.